

Metoo-definíciók

RAINER-MICSINYEI Nóra

University of Theatre and Film Arts Budapest, Doctoral School
rainermnora1988@gmail.com

Abstract: Definitions of #MeToo

In addition to clarifying concepts and providing a historical overview of the #MeToo movement, the study summarizes the movement’s original purpose, its achievements since its beginning, and critiques of the movement. Based on the studies of prominent representatives of contemporary feminist theory, it provides an insight into the relationship between digital feminism and #MeToo, and the successes of the movement. The study scrutinizes feminist expectations of the movement, conceptual confusions, and demands for structural change in social order in relation to #MeToo.

Keywords: digital feminism; #MeToo; social movement; social judgement; solidarity.

Me too. A kezdet

Néztem, ahogy távolodik, ahogy próbálja visszavonni a titkait, visszatenni őket a rejtekhelyükre. Figyeltem, ahogy újra felölti álarcát, és visszatér a világba, mintha teljesen egyedül lenne, és még magannak is képtelen voltam elstutogni, hogy... én is.

Tarana Burke, online¹

A metoo címkét (hashtaget)² és kifejezést azokra a szexuális zaklatásokra és visszaélésekre használjuk, melyek közös jellemzője, hogy résztvevői alá-fölé rendeltségi viszonyban vannak (Réz, 2019).

¹ “I watched her walk away from me as she tried to recapture her secrets and tuck them back into their hiding place. I watched her put her mask back on and go back into the world like she was all alone and I couldn’t even bring myself to whisper... me too.” A mozgalom elnevezése egy olyan találkozásból ered, melynek során egy fiatal lány megosztotta a mozgalmat alapító Tarana Burke-vel, hogy szexuális erőszak áldozata volt.

² A hashtag a # ikonnal jelölt kulcsszavakat jelenti, amelyek használatával tematikusan visszakereshetővé válik az általa jelölt tartalom. Dolgozatom további részében a hashtag kifejezést ebben az értelemben használom.

A kifejezést az Egyesült Államokban Tarana Burke fekete nőjogi aktivista használta először 2006-ban a Myspace felületén, azzal a céllal, hogy a szexuális bántalmazást elszenvedett nők nyilvánosság elé álljanak, és metoo, azaz „én is” hashtaggal osszák meg történetüket.³ Burke kezdeményezésének a nyilvánosság használata mellett az áldozatok felépülésének mentális és anyagi támogatása is fontos célja volt.

Több mint tíz évvel később, 2017. október 5-én a *New York Times* közölt leleplező cikket Harvey Weinstein producerről, akit több színésznő vádolt meg szexuális zaklatással és erőszakkal (Kantor és Twohey, 2017).

Tíz nappal később, 2017. október 15-én a Weinstein-botrányra reagálva Alyssa Milano színésznő vette elő újra a metoo hashtaget, amikor egy figyelemfelkeltő kampány részeként Twitter-posztjában felhívást tett közzé: „Ha minden nő, aki élete során szexuális zaklatás vagy erőszak áldozata volt állapotához kiírja, hogy metoo, talán érzékeltethető lenne a probléma mértéke.”⁴

A későbbi mozgalommá vált akció ekkor kapott szárnyra. Pár nap leforgása alatt százezrek osztották meg történeteiket metoo hashtaggal a social media különböző felületein, és a kifejezés a világ számos országában (köztük Magyarországon is) elterjedt.

A mozgalom váratlanul univerzális hatását mutatja, hogy az amerikai *Time* magazin a 2017-re vonatkozó Az Év Embere címet a metoo-mozgalomnak, valamint a szexuális zaklatás és erőszak ellen felszólaló *Csendtörőknek* ítélte meg. Nem az első eset volt, hogy nem egy konkrét személy, hanem egy történelmi jelentőségű esemény résztvevői vagy képviselői nyerték el a címet. Legismertebb magyar vonatkozású példaként említhető az 1956-ra vonatkozó Az Év Embere-díj, melyet a „magyar szabadságharcos”-nak ítéltek meg. (Balogh, 2018, 49) A jelenség legaktuálisabb magyar vonatkozású példaként pedig kiemelendő, hogy 2020-ra vonatkozóan a *Magyar Hang* Az Év Embere-díját az SZFE hallgatói nyerték (Kálmán, 2020).

Hashtagból mozgalom

„Ez nem egy pillanat, ez egy mozgalom!” (Burke, 2018)⁵

A mozgalom hirtelen és széles körű elterjedéséhez nagyban hozzájárul a közösségi média egész világon elterjedt használata, a technikai közvetítettség. Elképesztő terjesztőképességét mutatja, hogy a metoo hashtaget az Alyssa Milano posztját követő

³ A Burke által megálmodott honlap mai formája itt érhető el: <https://metoomvmt.org/>

⁴ “If all women who have been sexually harassed or assaulted wrote ‘Me too’ as a status, we might give people a sense of the magnitude of the problem.” (Sayej, 2017)

⁵ “It’s not just a moment, it’s a movement!” (Burke, 2018)

első 24 óra alatt több mint százezer tweetben és tizenkét millió Facebook-bejegyzésben használták (Clark-Parsons, 2019, 1-2).

Hashtagek, vagyis címkék, kulcsszavak használatával kereshetővé és elérhetővé vált a közzétett tartalom minden felhasználó, vagyis potenciálisan akár több milliárdnyi ember számára is. A hashtaghasználat azzal, hogy bármikor visszakereshetővé teszi az adott címkével ellátott tartalmat, egyfajta digitális archívum megteremtésére is alkalmas. A hashtag hatalmas mennyiségű képes, mozgóképes és írott tartalom összekapcsolására ad lehetőséget. A közzevők összekötésével egy társalgási közösség tagjává teszi az egymás számára addig ismeretlen felhasználókat.

A digitális jelenlét és ellenállás (hashtagaktivizmus) indulását a Web 2.0 2004 körüli elterjedéséhez kötik, melynek során a közösségi média felületeinek megjelenésével a felhasználók a tartalomgyártás résztvevőivé válhattak.

A hashtagaktivizmus speciális fajtája a hashtagfeminizmus, vagyis „a nemek politikai, gazdasági és társadalmi egyenlőségének elmélete” és „a nők jogai érdekében történő szervezett tevékenység” digitális jelenléte (Merriam-Webster, 2017).

A digitális feminizmus, vagyis „az online média erejének kiaknázása a nemek közötti egyenlőség és társadalmi igazságosság megvitatása, felemelése és aktiválása céljából” (Martin és Valenti, 2012, 6) jóval a hashtag megjelenése előtt létezett: a 1990-es években fórumok és blogok használatával kezdődött, melyek lehetőséget adtak az online közösségek megteremtésére és a feminista eszmerendszer érvényesülésére.

A metoo-mozgalom a digitális feminista aktivizmus leghíresebb formája, mely egy, jóval a mozgalom berobbanása előtt indult tendencia eredménye. E tendencia meghatározó része volt a digitális kommunikáció használatával összekötött nyilvános fellépés a szexizmus és az elnyomás ellen (Mendes, Ringrose és Keller, 2018, 236).⁶

A mozgalom az Egyesült Államokban meglepetésszerűen, mintha a semmiből szökkent volna ki. Ashwini Tambe szerint Donald Trump 2016-os elnökké választása fontos előzménye a mozgalom kirobbanásának (Tambe, 2018, 198). Állítását alátámasztja, hogy a 2017 januárjában megtartott Women’s March nevű egynapos, világméretű tiltakozást (melyre a Trump beiktatását követő napon került sor, és melynek kiváltó oka Trump nőellenes és sértő nyilatkozatai voltak) a történelem legnagyobb globális összejöveteleként tartják számon. A résztvevők számát világszerte hétmillió főre becsülik. A tiltakozás fő helyszínéül szolgáló Washington mellett az egész világon felvonulásokat rendeztek, melyeket élőben közvetítettek, így a közösségi média nem csak a szervezést segítette, de a tömegérzet miatt a kollektív felbátorodást is (Rafferty, 2017).

⁶ Évekkel a metoo-mozgalom megjelenése előtt elkezdődött a digitális feminista aktivizmus, amelynek a metoo-mozgalom kirobbanása előtti egyik legismertebb formája a #WhyIStayed mozgalom volt. Ez a párkapcsolati abúzsról való diskurzus átalakítását és az áldozathibáztatásra való figyelemfelhívást tűzte ki célul (Clark, 2016).

Tambe szerint Trump elnökké választása retraumatizálta az egykori áldozatokat, akiknek az a tudat is rossz, hogy az effajta szexuális ragadozók büntetlenül élnek, de ha ilyen felelős pozícióba választják őket, az egyenesen traumatikus (Tambe, 2018, 198). A mozgalom kirobbanásához fontos összetevő volt az ebből fakadó düh és az egyre növekvő feszültségből megszülető akarát, melynek célja a nők elnyomása elleni nyilvános felszólalás volt (Mendes, Ringrose és Keller, 2018, 236).

Társadalmi hatás

Hogy a metoo-mozgalom hosszú távon milyen társadalmi változásokat lesz képes elérni, valamint, hogy a digitális feminista aktivizmus ezen formája milyen mértékben tudja növelni a feminista tudatosságot és a társadalmi szolidaritást, még nem tudhatjuk biztosan. Már napjainkban is érezhető pozitív hatásait nézve mindenképpen meg kell említeni, hogy a mozgalom a média mainstream felületeinek bevonásával a nyilvános diskurzus részévé tette a feminizmust (Tambe, 2018, 197).

Kaytlinn Mendes, Jessica Ringrose és Jessalynn Keller kutatásából az rajzolódott ki, hogy a metoo hashtag lehetőséget kínál a feminista szolidaritás és öntudat elterjedésére legfőképpen azok körében, akik eddig nem, vagy csak felületesen ismerték a feminista eszmerendszert. Az áldozatok saját történetüket megosztva egy virtuális közösség részeként, személyes élményeiket egy az egész társadalmat érintő strukturális probléma részeként láthatják, nem egyéni tapasztalatként, amikor „rossz férfival” találkoztak. Azzal, hogy a metoo hashtaggel megosztott történetek láthatóvá teszik a kizsákmányolás és az elnyomás működésének rejtett struktúráit, megalapozzák az igazságosabb társadalom felé történő kollektív elmozdulást, és gyökereiben megváltoztathatják a társadalmi és egyéni érzékelést is (Mendes, Ringrose és Keller, 2018, 241).

Tehát a mozgalom több szinten fejti ki hatását: egyéni szinten – mivel a metoo megjelenése óta a jelenség sokkal inkább a tudatunkban van, a közbeszéd tárgya – hozzájárul ahhoz, hogy az áldozatok könnyebben felismerjék, ha effajta visszaéléssel van dolguk. Társadalmi szinten pedig a hierarchikus viszonyok felismerésére és újradefiniálására ad lehetőséget: a metoo megtöri a csendet a bűncselekmények körül, hatására megindul a társadalmi igazságszolgáltatás folyamata, a nyilvánosságnak köszönhetően pedig ezek az esetek jogi úton is kezelhetővé válnak (Piprou, 2018, 416).

A mozgalom sikerét bizonyítja továbbá, hogy az Európai Parlament is állásfoglalást tett közzé a metoo-mozgalommal kapcsolatban (Anon., 2017), melyben üdvözölte a hasonló kezdeményezéseket, és határozott támogatásáról biztosította az összes nőt és lányt, akik részt vettek a kampányban (Balogh, 2018, 49).

Kritikák

„A média az új törvényszék, ahol, aki beszél, az közmegegyezés szerint igazat mond!” Judith Butler⁷ apud (Pipyrrou, 2018, 416)

A metoo-mozgalom ellen emelt kifogások közt első helyen szerepel a társadalmi igazságszolgáltatás általa beindított rendszere, mely során a mozgalom jogorvoslati eszközként a nyilvános megszégyenítést alkalmazza, amely több kritikus hang szerint a néprajzból jól ismert megszégyenítési eljárásokat idéz, mint hajvágás, ruhaelvétele vagy vendetta. Ez a folyamat túl nagy figyelmet fordít az egyes áldozatokra és elkövetőkre a jelenség és annak társadalmi vonzatának vizsgálatára helyett (Pipyrrou, 2018, 416).

Balogh Lídia szerint az Európai Parlament állásfoglalása is összemosza a formális és informális igazságszolgáltatást azzal, hogy a polgárokat jogon kívüli demonstratív lépések megtételére bátorítja olyan sérelmek kapcsán, amelyekre létezne jogi megoldás, jogorvoslati lehetőség az Európai Unió tagállamaiban. Emellett a metoo-t övező társadalmi igazságszolgáltatás működésével kapcsolatban Balogh szerint adekvát volna újra felhívni a figyelmet a minden állampolgárt – így a vélt elkövetőket is – megillető tisztességes eljárásra, mert bár nem ez az elsődleges feladata, az állásfoglalás ezt nem hangsúlyozza (Balogh, 2018, 50). Az egyes metoo-esetekhez fűződő karaktergyilkosságokkal kapcsolatban az ártatlanság védelme alkotmányos alapelvének figyelmen kívül hagyása visszatérő kritika a mozgalmat illetően. Ez természetesen nem az áldozatok közösségi médiafelületeken közzétett történeteire vonatkozik, hanem az azt megszövegező véleményformáló médiumok felelősségére.

Tambe a metoo-jelenség fogalmi összemosódásaira hívta fel a figyelmet, melynek során a tranzakciós szex és a szexuális ragadozók által elkövetett bűncselekmények kerülnek azonos megítélés alá. Szexpozitív feministaként Tambe nem a tranzakciós szexet utasítja el, mely sokszor működik akár házasságon belül is konszenzusos módon (s melynek során a szexet pénzre, biztonságra vagy éppen szeretetre cserélik), hanem annak kikényszerített módját. A kényszerítés látszólag szintén működhet konszenzusos módon is, hiszen sokan az áldozatok közül sem mondtak nemet, de ez nem azt jelenti, hogy nem is szerettek volna. Kényszerítésnek minősül egy olyan ajánlat, melyre a nemleges válasz negatív következménnyel járhat, illetve, ha az ajánlatot tevő félnek hatalma van a másik felett (Tambe, 2018, 200).

Tambe állítása szerint a kényszerítés mechanizmusát könnyebb megérteni, ha kivesszük az egyes esetekből a szexet (Tambe, 2018, 201). Ugyanerre a gondolatra épül a magyar NaNe Egyesület „*Kérsz teát?*” kampánya,⁸ melyhez Bánki Gergely és Sipos Vera azonos címmel előadást is készített. Az előadással egybekötött kampánnyal a

⁷ “The media has become the new public tribunal where whoever speaks is assumed to speak the truth.” (Pipyrrou, 2018, 416)

⁸ A NaNe Egyesület előadásának trailere „*Kérsz teát?*” címmel megtalálható az egyesület weboldalán: <https://nane.hu/kerszteat/> [Letöltés időpontja: 2021. január 23.]

kényszerítés és a szexuális erőszak működését szemléltetik úgy, hogy a jelenetekben, példákban teával, teázással helyettesítik a szexet.

Tambe szerint a társadalom strukturális átalakítása érdekében nem elégedhetünk meg azzal – amivel több metoo-ügy esetében megelégedtek –, hogy eltávolítják pozíciójából az elkövetőt. Nem a büntetésre és a fájdalomra kell helyezni a fókuszot, hanem megvizsgálni, hogy miért ilyen gyakori a kényszerítés a munkahelyeken, milyen tényezők generálják a férfidominanciát (Tambe, 2018, 201).

További kritikai észrevételei között szerepel, hogy a metoo-mozgalom során leginkább a fehér, középosztálybeli nők sérelme kap nyilvánosságot, bár nem csak ők küzdenek a problémával. Ez Tambe szerint kettős okból fakad: egyrészt a fekete férfiak sem támogatják a fekete nőket abban, hogy a nyilvánosság elé álljanak az őket ért szexuális visszaélésekkel, mert szerintük az az egész közösség megítélését rontaná. Másrészt a metoo jogorvoslati eszköze, a nyilvános megalázás és kriminalizálás során az a dinamika érvényesül, hogy a sértett szavának nagyobb súlya van, mint az feltételezett elkövetőé. Ez a fekete férfikkal mint feltételezett elkövetőkkel szembeni jól ismert diszkriminatív eljárást idézi. Tambe meglátása szerint annak, hogy a fekete nők kimaradnak a diskurzusból, az is oka lehet, hogy nem akarnak efféle dinamika részeseivé válni (Tambe, 2018, 200).

Clark Parsons szerint azzal, hogy a nagy nyilvánosságot kapó metoo-esetek vádlottjai és áldozatai is sztárok, háttérbe szorulnak azok a hétköznapi emberek, akiknek nincs ilyen mértékű lehetősége vagy hozzáférése a nyilvánossághoz. Ellenben azt is elismerte, hogy a rájuk irányuló figyelem egyben lehetőség a probléma minél szélesebb körben történő láttatására (Clark-Parsons, 2019, 4).

Utószó

Mivel a metoo-mozgalom napjainkban is aktív, a társadalmi berendezkedést és normákat alapjaiban megkérdőjelező mozgalom, fontosnak tartom időről időre tudatosítani az eddig elért eredményeket és a mozgalom hatásával kapcsolatos hiányosságokat. A Magyarországon újabban nyilvánosságra került metoo-esetekkel kapcsolatos eljárásokban a tanulmányban a kritikák között bemutatott negatív tendencia mutatkozik meg. Az egyes esetek individuális vagy éppen egyetlen szakmához vagy intézményhez köthető jelenségként, nem pedig rendszerszintű, az erőszak szisztémás jellegét vizsgálatba vevő, a társadalmi struktúra alapjait megkérdőjelező problémaként jelennek meg. Míg az érzékelés változása egyéni szinten elkezdődött, a média és a közgondolkodást erősen befolyásoló politikai erők felelősségét nem lehet eléggé hangsúlyozni. A munkahelyi vagy egyéb kényszerítés lehetőségének minimalizálása, az áldozatsegítő rendszer fejlesztése, az eljárások menetének emberségessége, a karaktergyilkosságok és az elhallgattatások megelőzése közös érdekünk, mely a társadalom egészének jövőjét érinti.

BIBLIOGRÁFIA

- Anon, 2017, Az Európai Parlament 2017. október 26-i állásfoglalása a szexuális zaklatás és bántalmazás ellen az Unióban folytatott küzdelemről [online], *Európai Parlament*, [Letöltés időpontja: 2021. február 25.]. Elérhető: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-10-26_HU.html#sdocta4
- BALOGH Lídia, 2018, Az Európai Parlament állásfoglalása a szexuális zaklatás elleni fellépésről és a #metoo mozgalomról, *Fundamentum*, no. 3-4, 49–53.
- BURKE, Tarana, 2018, MeToo is a movement, not a moment [online], *TED*, [Letöltés időpontja: 2021. február 25.]. Elérhető: <https://www.youtube.com/watch?v=zP3LaAYzA3Q>
- BURKE, Tarana, [online], *Inception*, [Letöltés időpontja: 2021. február 25.]. Elérhető: <https://justbeinc.wixsite.com/justbeinc/the-me-too-movement-cmml>
- CLARK-PARSONS, Rosemary, 2019, “I see you, I believe you, I stand with you”: #MeToo and the Performance of Networked Feminist Visibility [online], *Feminist Media Studies*, [Letöltés időpontja: 2021. február 25.]. Elérhető: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14680777.2019.1628797>
- CLARK, Rosemary, 2016, “Hope in a Hashtag”: The Discursive Activism of #WhyIStayed, *Feminist Media Studies*, Vol. XVI, no. 5, 788–804.
- KÁLMÁN Attila, 2020, Az SZFE hallgatói nyerték az Magyar Hang Év Embere-díját [online], *Magyar Hang*, [Letöltés időpontja: 2021. február 25.]. Elérhető: <https://hang.hu/belfold/2020/12/18/vasakar-at-amig-az-autonomiat-vissza-nem-allitjak-nincs-mirol-beszelnunk/>
- KANTOR, Jodi és TWOHEY, Megan, 2017, Harvey Weinstein paid off sexual harassment accusers for decades [online], *New York Times*, [Letöltés időpontja: 2021. február 25.]. Elérhető: <https://www.nytimes.com/2017/10/05/us/harvey-weinstein-harassment-allegations.html>
- MARTIN, Courtney E. és VALENTI, Vanessa, 2012, #FemFuture: Online Revolution [online], *Barnard Center for Research on Women*, [Letöltés időpontja: 2021. február 25.]. Elérhető: <http://bcrw.barnard.edu/wp-content/nfs/reports/NFS8-FemFuture-Online-Revolution-Report.pdf>
- MENDES, Kaytlinn, RINGROSE, Jessica és KELLER, Jessalynn, 2018, #MeToo and the Promise and Pitfalls of Challenging Rape Culture through Digital Feminist Activism, *European Journal of Women Studies*, Vol. XXV, 236–246.
- MERRIAM-WEBSTER, 2017, Merriam-Webster’s 2017 words of the year [online], *Merriam-Webster*, [Letöltés időpontja: 2021. február 25.]. Elérhető: <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/word-of-the-year-2017-feminism/feminism>
- PIPYROU, Stavroula, 2018, #MeToo is little more than mob rule // vs // #MeToo is a legitimate form of social justice, *Journal of Ethnographic Theory*, Vol. VIII, no. 3, 415–419.

- RAFFERTY, John P, 2017, Women’s March worldwide protest [online], *Britannica*, [Letöltés időpontja: 2021. február 25.]. Elérhető: <https://www.britannica.com/event/Womens-March-2017>
- RÉZ Anna, 2019, #MeToo – Hogyan beszéljünk a szexuális visszaélésekről [online], *Goethe Institut Ungarn*, [Letöltés időpontja: 2021. február 25.]. Elérhető: <https://www.goethe.de/ins/hu/hu/kul/sup/kl/21485847.html>
- SAYEJ, Nadja, 2017, Alyssa Milano on the #MeToo movement: ‘We are not going to stand for it anymore!’ [online], *The Guardian*, [Letöltés időpontja: 2021. február 25.]. Elérhető: <https://www.theguardian.com/culture/2017/dec/01/alyssa-milano-mee-too-sexual-harassment-abuse>
- TAMBE, Ashwini, 2018, Reckoning with the Silences of #MeToo, *Feminist Studies*, Vol. XLIV, no. 1, 197–202.